

*В. І. Куценко,
аспірант, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя*

МЕХАНІЗМ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

*V. I. Kucenko,
postgraduate, Zaporizhzhya national technical university, Zaporizhzhya*

THE MECHANISM OF RATIONALIZATION OF INDUSTRIAL STRUCTURE OF THE REGION'S ECONOMY

В статті досліджується галузева структура економіки. Акцентується увага на необхідності пошуку шляхів раціоналізації галузевої структури економіки регіону. Виокремлено критерії раціоналізації галузевої структури економіки регіону – оптимальність та збалансованість. Визначено алгоритм побудови ієрархічної моделі оцінки галузевої структури економіки регіону, який включає наступні кроки: визначення рівнів ієрархії, оцінка елементів кожного рівня ієрархії, визначення вектору пріоритетів для кожного параметра. Обґрунтовано модель перерозподілу інвестиційних ресурсів між окремими галузями залежно від раціоналізації. Побудовано механізм раціоналізації галузевої структури економіки регіону.

The sectoral structure of the economy is analyzed. The need to find ways to streamline industry structure the region's economy is focused. Criteria of rationalization of industry structure the region's economy – optimality and balance are selected. The algorithm of constructing model estimates sectoral structure of the economy of the region, which includes the following steps: determination of the levels of the hierarchy, the evaluation of the elements of each level of the hierarchy, definitions of the vector of priorities for each parameter is determined. The model of redistribution of investment resources between different sectors depending on rationalization is proved. The mechanism of rationalization of sectoral structure of the economy of the region is built.

Ключові слова: *галузева структура економіки, ієрархічні рівні, інвестиції, збалансованість, механізм, оптимальність, раціоналізація, регулятор.*

Keywords: *sectoral structure of the economy, hierarchical levels, investments, balance, mechanism, optimization, rationalization, regulator.*

ВСТУП. В умовах активізації процесів децентралізації в мету розвитку кожного регіону є самодостатність та ефективність. Регіон як частина країни і в той же час складна система, має власні економічні інтереси, унікальний потенціал і певні можливості. Це є економічним імпульсом для вдосконалення галузевої структури економіки регіону, що вимагає розробки відповідного механізму її раціоналізації. Важливим кроком у процесі формування системи державного регулювання та розвитку регіональних зв'язків є розробка механізму раціоналізації галузевої структури економіки регіону.

У зв'язку із цим виникає об'єктивна необхідність визначити процедуру формування та реалізації механізму раціональної галузевої структури економіки регіону як взаємодоповнюючої сукупності інституціональних, інноваційно-інвестиційних, інформаційних регуляторів трансформацій потенціалу в межах регіональної економічної системи, провідних елементів інфраструктури регіонального ринку та розширення специфічних функцій між різними

ієрархічними рівнями управління, що сприятиме єдності економічного простору і державного регулювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ.

Дослідженню проблем диспропорційного розвитку регіонів присвячені роботи В. Геєця, П. Гудзя, М. Долішнього, В. Данилишина, В. Іванюти, О. Царенко, В. Комірної, О. Невелева, Ю. Орловської, В. Приходько, В. Прушківського, О. Царенко, Н. Чалої, Л. Чернюк [1-5] та багатьох інших.

Особливий внесок у дослідження галузевої структури економіки й економічної системи зробили українські вчені: Л. Шинкарук, А. Ігнатюк, З. Герасимчук, І. Крючкова, Я. Жаліло, В. Точилін [6-10] та інші.

Незважаючи на значний доробок з даної проблематики додаткового вивчення потребує питання раціоналізації галузевої структури економіки на рівні регіону. Тому, об'єктивною потребою є побудова механізму раціоналізації галузевої структури економіки регіону в умовах нестійкого економічного середовища та процесів децентралізації.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ. Метою статті є дослідження ропобудови механізму раціоналізації галузевої структури економіки регіону.

РЕЗУЛЬТАТИ. Раціональність галузевої структури економіки регіону залежить від правильності побудови механізму, який дозволяє сконцентрувати зусилля і ресурси на реалізації потенціалу регіону. Тільки за таких умов можлива найбільш ефективна реалізація порівняльних переваг, наявних в регіоні, адаптація їх до мінливих внутрішніх і зовнішніх змін, формування на цій основі конкурентних структур або нових порівняльних переваг.

Під механізмом раціоналізації галузевої структури економіки регіону розуміється механізм розбудови архітектури раціональної структури економіки регіону в сучасних умовах на основі комплексного підходу до вирішення цього питання. Найголовнішою проблемою є значні деформації в структурі економіки, як на національному, так і регіональному рівнях. Це потребує розбудови і формування раціональної структури економіки на регіональному рівні в межах концепції сталого розвитку, а також комбінування критеріїв оптимальності і збалансованості. Вирішення цього завдання є можливим на основі використання відповідного механізму раціоналізації галузевої структури економіки регіону (рис. 1).

На рисунку 1 показано механізм раціоналізації галузевої структури економіки регіону, який включає декілька етапів. Першочерговим завданням є діагностика фактичного стану галузевої структури економіки регіону, що передбачає визначення частки ВДВ окремих видів економічної діяльності, частки зайнятих, частки інвестицій за видами економічної діяльності у галузевій структурі економіки.

Другим кроком у реалізації механізму є визначення критеріїв для оцінки рівня раціоналізації галузевої структури економіки регіону: оптимальності (побудова оптимальної галузевої структури на основі методу аналізу ієрархій) та збалансованості (досягається за рахунок перерозподілу інвестицій і зайнятості в межах галузевої структури економіки на основі оптимальної моделі).

Третій та четвертий етап передбачає визначення параметрів для оцінки рівня раціоналізації галузевої структури економіки регіону, тобто (показників, що характеризують кількісні і якісні аспекти функціонування тих чи інших видів діяльності).

На четвертому етапі потрібно визначити суб'єктів (акторів) з точки зору інтересів (домогосподарства, фірми і регіон).

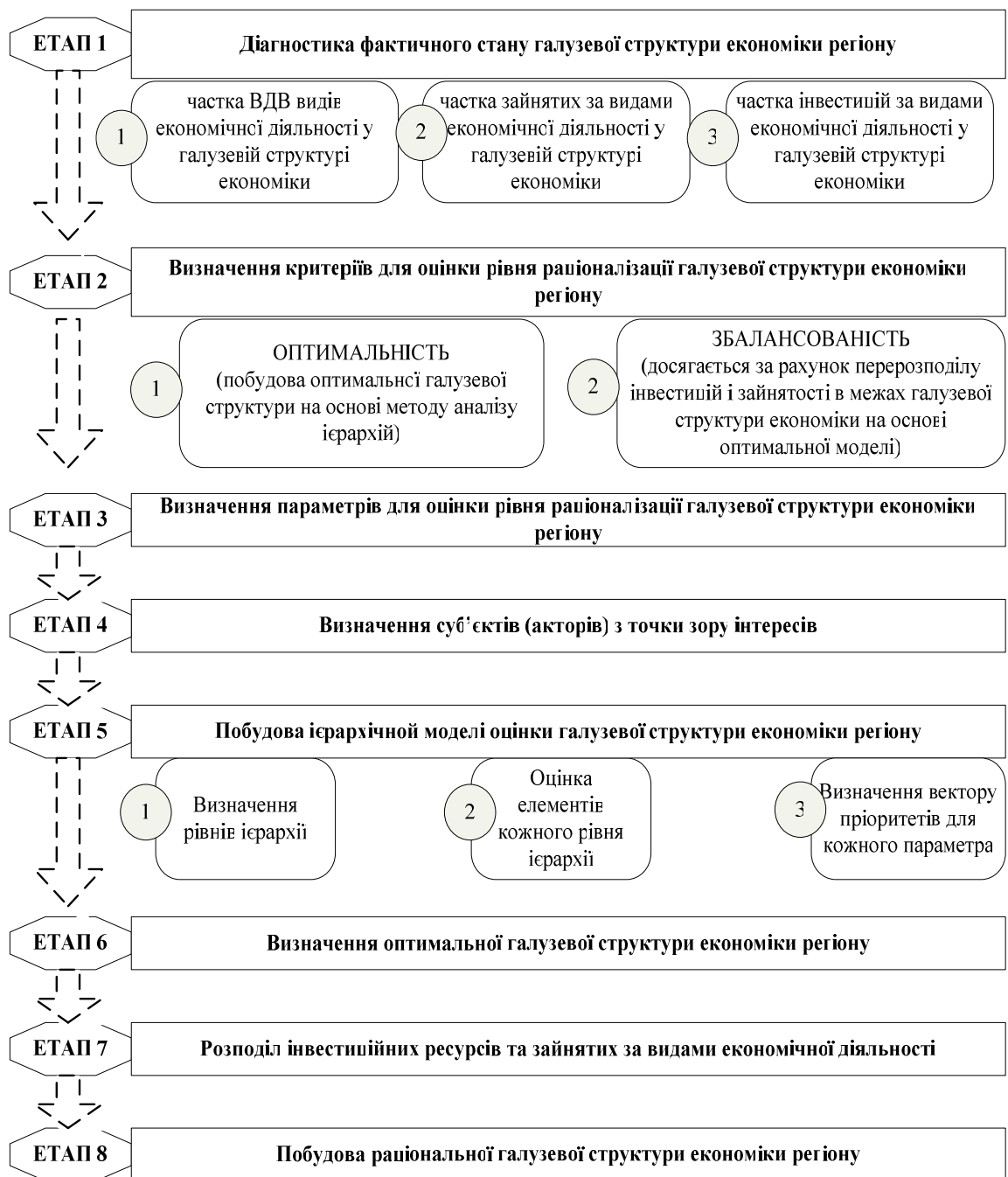

Рис. 1. Механізм раціоналізації галузевої структури економіки регіону

Джерело: Побудовано автором самостійно

Важливим етапом є побудова ієрархічної моделі оцінки галузевої структури економіки регіону за наступним алгоритмом: визначення рівнів ієрархії, оцінка елементів кожного рівня ієрархії, визначення вектору пріоритетів для кожного параметра. Для обчислення основних пріоритетів необхідно оцінити вплив кожного господарюючого суб'єкта на головну мету дослідження. В залежності від політичної та економічної ситуації в країні, сформованих традицій і звичаїв ступінь впливу акторів на прийняття рішення може відрізнятися.

Сьомий етап передбачає визначення оптимальної галузевої структури економіки регіону. Пріоритети господарюючих суб'єктів зводяться в єдиний вектор шляхом знаходження середньої арифметичної пріоритетів домогосподарств, фірм і держави. Значення знайденого вектора показує результат – оптимальну галузеву структуру економіки структури економіки регіону (за видами економічної діяльності).

Наступним кроком механізму раціоналізації галузевої структури економіки регіону є розподіл інвестиційних ресурсів та зайнятих за видами економічної діяльності (рис. 2-3).

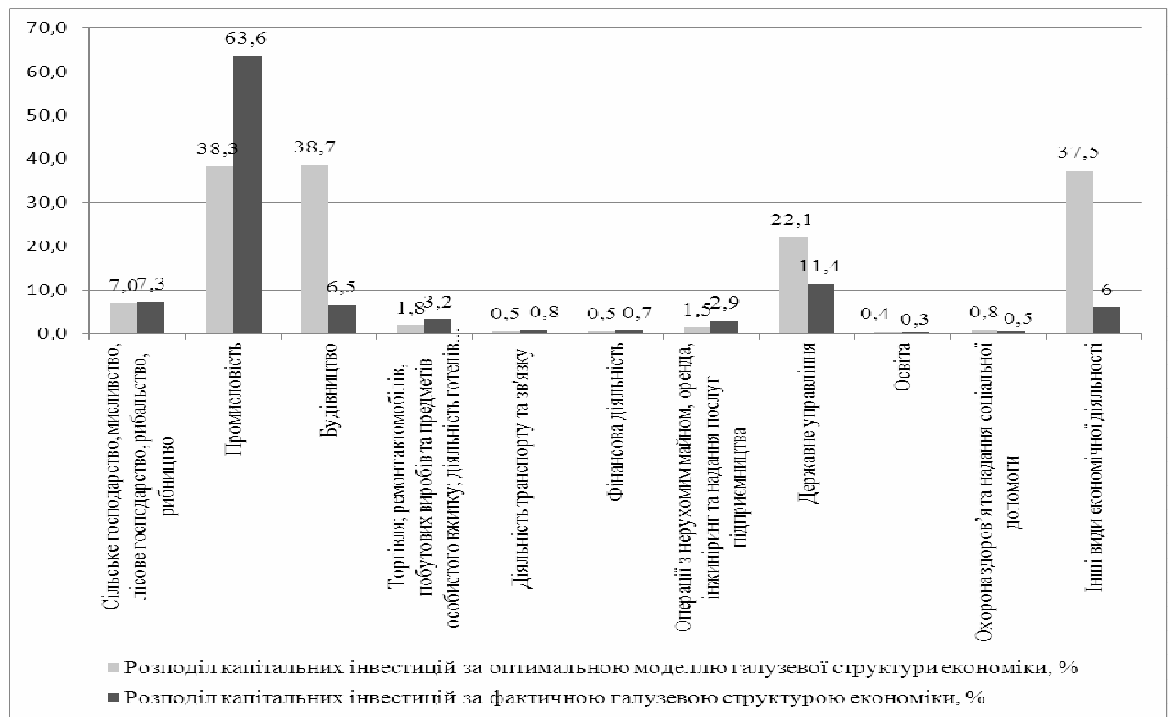

Рис. 2. Розподіл капітальних інвестицій за видами економічної діяльності до і після побудови оптимальної моделі галузевої структури економіки
Джерело: Побудовано автором самостійно

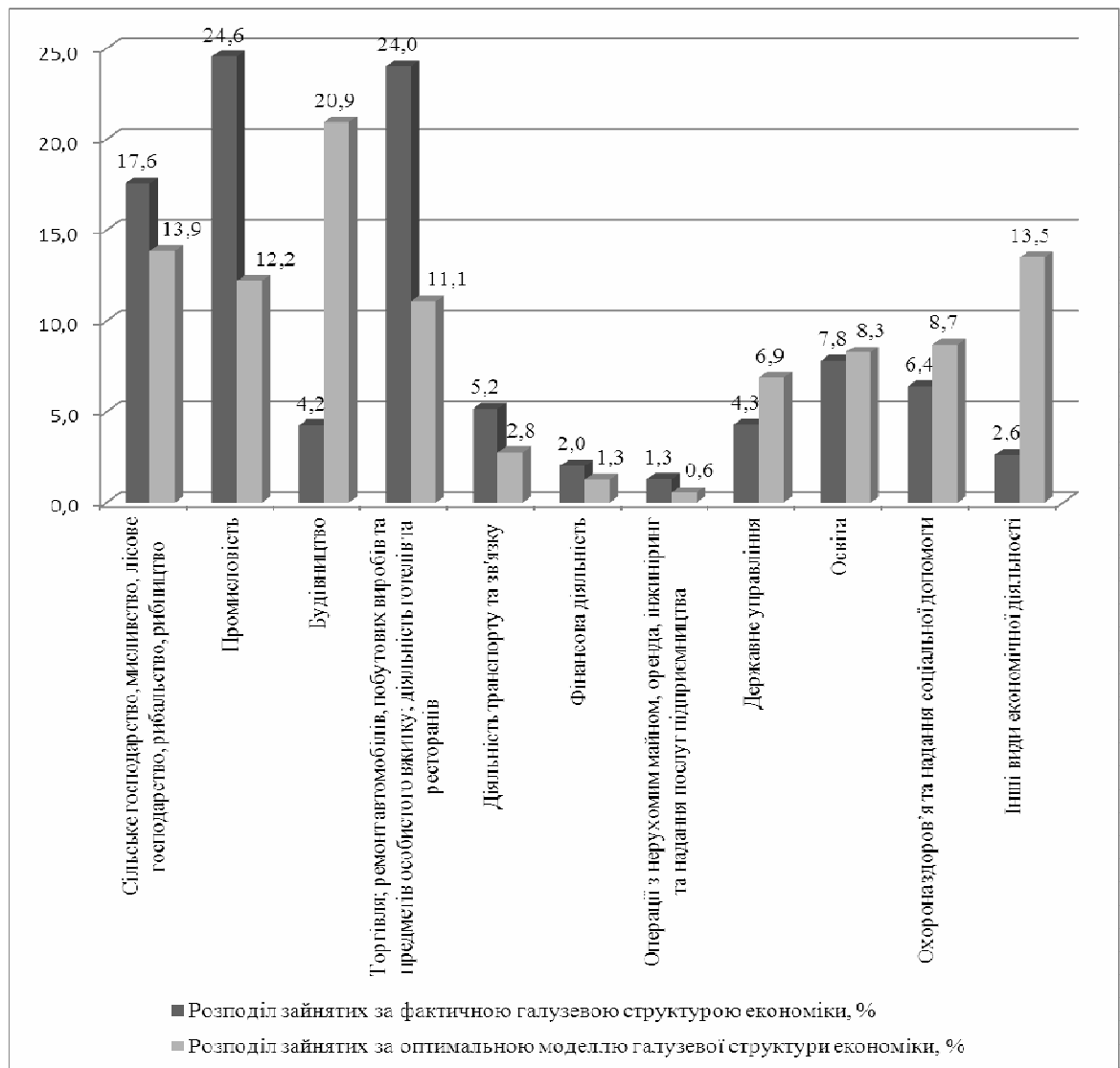

Рис. 3. Розподіл зайнятих за видами економічної діяльності до і після побудови оптимальної моделі галузевої структури економіки

Джерело: Побудовано автором самостійно

Останній етап – побудова раціональної галузевої структури економіки регіону. Застосування методу аналізу ієрархій для визначення оптимальної галузевої структури економіки регіону дозволяє підійти до цієї проблеми комплексно, з урахуванням різних факторів і потреб інших суб'єктів економіки. Метод аналізу ієрархій дозволяє визначити оптимальну структуру економіки регіону з урахуванням пріоритетів щодо потреб та інтересів окремих економічних суб'єктів. Результати дослідження можуть бути використані для побудови оптимальної структури економіки й інших регіонів, а також при виборі найбільш пріоритетних напрямів інвестування, виокремлення видів економічної діяльності, які найбільшою мірою потребують підтримки держави, обрані як стратегічний вектор розвитку економіки регіону.

В якості ефективного інструмента реалізації запропонованого підходу до формування раціональної структури економіки регіону можна виділити диверсифікацію. Модернізація структури економіки повинна проводитись в напрямку і усунення диспропорцій у розвитку окремих галузей і поступової трансформації галузевої структури економіки в диверсифіковану, яка здатна забезпечити у перспективі підвищення конкурентоспроможності економіки регіону та його самодостатність.

Реалізація поставлених цілей щодо формування раціональної галузевої структури економіки регіону передбачає активну участь регіональних органів управління, тісну координацію зусиль державних, міжрегіональних, обласних і місцевих управлінських структур.

Світова практика і досвід відносно високорозвинених країн свідчить, що тільки пряме або опосередковане регулювання територіального розвитку з боку держави здатне ефективно здійснювати територіальне «вирівнювання». Зауважимо, для цього зовсім не обов'язкові прямі державні інвестиції, але абсолютно необхідна виважена і чітка політика державного регулювання,

що функціонує як організаційно-правова система і діє при цьому у відповідності з певними принципами.

Із вищезазначеного слідує, що територіальний розвиток органічно не може здійснюватися у формі стихійного саморозвитку і спрямовуватися на стійкість. У відносно великих та поліфункціональних регіональних системах занадто очевидний конфлікт інтересів (наприклад, господарської діяльності та охорони навколишнього середовища), а в малих – значна відкритість та залежність від зовнішніх деструктивних впливів. Розраховувати на самоутримання цих систем у стані збалансованого, стійкого і соціально орієнтованого розвитку не доводиться, оскільки вся історія цивілізацій являє собою якоюсь мірою історію усвідомлення значущості внутрішньорегіональних пропорцій і вироблення відповідних регуляторів.

У зв'язку з цим необхідно узагальнити, що регулювання процесів територіального розвитку має являти собою досить організовану сукупність взаємопов'язаних регулятивних дій в економічній сфері, окреслених в концепції щодо формування раціональної галузевої структури економіки регіону.

ВИСНОВКИ. В умовах нестійкого економічного середовища та процесів децентралізації вкрай необхідною є активізація рушійних сил економічного зростання, а саме інституціональних, інноваційно-інвестиційних, інформаційних регуляторів в межах регіональної економічної системи. Для забезпечення єдності економічного простору і державного регулювання, необхідною є побудова відповідного механізму взаємодії між різними ієрархічними рівнями управління, який визначає раціональність галузевої структури економіки регіону.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Кармазіна Н. В. Ефективний механізм взаємодії регіональних господарських систем [Текст] / Н. В. Кармазіна // Науковий вісник Академії муніципального управління: [зб. наук. пр.]: за заг. ред. М. М. Клименюка. Серія «Економіка». – Вип. 11/2012. – Київ: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управ-ління МОН України. – 2012. – С. 103 – 111.
2. Невелєв О. М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрями і механізми / О.М. Невелєв, Б.М. Данилишин. – К., 2000. – 128 с.
3. Орловська Ю.В. Трансформація галузевої структури економіки старопромислових регіонів України: пріоритети та орієнтири / Ю.В. Орловська, С.В. Літовченко // Економічний простір: Збірник наукових праць. – 2016. – № 106 – С. 103 – 114.
4. Прушківський В.Г. Реструктуризація промисловості в регіоні: теорія, методологія, практика : монографія / В.Г. Прушківський; В.о. НАН України, Рада по вивченню продукт. сил України.– Донецьк : ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2008.– 444 с.
5. Царенко О. В. Методичні підходи до виявлення джерел формування та нарощення конкурентних переваг регіональних економічних систем / О. В. Царенко // Економічний простір: [збірник наукових праць]. – Дніпропетровськ : вид-во ПДАБА, 2010. – № 43. – С. 94–103.
6. Ігнатюк А.І. Галузеві ринки: теорія, практика, напрями регулювання: монографія / А.І. Ігнатюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 465 с.
7. Крючкова В.І. Структурні чинники розвитку економіки України / В.І. Крючкова. – К.: Вид-во "Наук. думка". – 2004. – 316 с.
8. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / В. М. Гесць, Л. В. Шинкарук, Т. І. Артьомова та ін. ; за ред. Л. В. Шинкарук ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України – К., 2011. – 696 с.
9. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська [та ін.]; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2012. – 104 с.
10. Точилін В. О. Розвиток основних секторів економіки та ринків товарів / В. О. Точилін // Економіка і прогнозування. – 2000. – № 2. – С. 77–87.

REFERENCES.

1. Karmazina, N. V. (2012) "Effective mechanism of interaction of regional economic systems", *Naukovyi visnyk Akademiyi munitsypalnoho upravlinnya*, vol. 11, pp. 103 – 111.
2. Neveliev, M. A. and Danylyshyn, B.M. (2000) *Stalyi rozvytok rehionu: stratehichni napriamy i mekhanizmy* [Sustainable development of the region: strategic directions and mechanisms], Kyiv, Ukraine.
3. Orlovskaya, Y.V. and Litovchenko, S.V. (2016) "Transformation of branch structure of economy of old industrial regions of Ukraine: priorities and benchmarks", *Ekonomichnyi prostir*, vol. 106, pp. 103 – 114.
4. Prushkivskiy, V.H. (2008) *Restrukuryzatsiia promyslovosti v rehioni: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Industrial restructuring in the region: theory, methodology, practice], Donetsk, Ukraine.
5. Tsarenko, O. V. (2010) "Methodological approaches to the identification of sources of formation and buildup of competitive advantages of regional economic systems", *Ekonomichnyi prostir*, vol. 43, pp. 94–103.

6. Ihnatiuk, A.I. (2010) *Haluzevi rynky: teoriia, praktyka, napryamy rehulyuvannia* [Industry markets: theory, practice, direction, regulation], Kyiv, Ukraine.
7. Kriuchkova, V.I. (2004) *Strukturni chynnyky rozvytku ekonomiky Ukrainy* [Structural factors of development of economy of Ukraine], Kyiv, Ukraine.
8. *Strukturni zminy ta ekonomichnyy rozvytok Ukrainy* [Structural change and economic development of Ukraine] (2011) / za red. L. V. Shynkaruk ; In-t ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
9. *Strukturni peretvorennia v Ukraini: peredumovy modernizatsii ekonomiky* [Structural transformation in Ukraine: preconditions of modernization of the economy] (2012) / za red. Y. A. Zhalila, NISD, Kyiv, Ukraine.
10. Tochylin, V. O. (2000) "Development of key industry sectors and goods markets", *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 2, pp. 77–87.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2015 р.